

Трокайского воеводств, что произошло в связи с изданием Городельского привилея 1413 г.

Менялась и компетенция консультативного совета. В конце XIV в. консультативному совету стало делегироваться великим князем ВКЛ все больше полномочий в сфере решения административных вопросов и судопроизводства. Данный процесс был напрямую связан с заключением персональных уний между ВКЛ и Польшей. Дело в том, что союзный монарх большую часть времени проживал в Польше и в большей степени занимался внутренней политикой Польши, нежели внутренней политикой ВКЛ.

Изменению компетенции консультативного совета способствовала и сложная внутривнутриполитическая обстановка в ВКЛ, благодаря которой рада стала выполнять функции великого князя после его смерти и имела верховную власть в ВКЛ до назначения нового великого князя, а также организовывала его назначение. Такое положение дел заставляло претендентов на престол великого князя обещать идти на уступки совету и расширять его полномочия для того, чтобы заручиться его поддержкой и быть избранным на престол великого князя ВКЛ. Полномочия консультативного совета, который стал с 1445 г. называться радой ВКЛ, были значительно расширены (общеземские привилеи 1447, 1492 и 1506 гг.).

Особенно сильно повлияло на компетенцию рады ВКЛ издание общеземского привилея Александра 1492 г. Согласно привилею Александра 1492 г. великий князь не имел права отменять или изменять законы, постановления и судебные решения, принятые совместно с радой. В случае, если при обсуждении в раде постановлений паны радные не соглашались с мнением великого князя, он был обязан выполнять то, что ему посоветуют паны радные.

Таким образом, во многом именно благодаря особенностям внутренней политики и законодательной деятельности ВКЛ довольно рано сформировался такой высший государственный орган, обладающий широкими полномочиями, как рада ВКЛ.

Наважэн К. Д.

ВІДЫ ПАКАРАННЯЎ ПА ЗАКАНАДАЎСТВУ ВЯЛІКАГА КНЯСТВА ЛІТОЎСКАГА

Наважэн Крысціна Дзмітрыеўна, студэнтка 2 курса Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, г. Мінск, Беларусь, law.novozhen@bsu.by

Навуковы кіраўнік: канд. юрыд. навук, дацэнт Голубева Л. Л.

У перыяд Вялікага Княства Літоўскага (далей – ВКЛ) не існавала адзінага паняцця пакарання. Прафесар Т. І. Доўнар справядліва адзначыла, што першапачатковым момантам у гісторыі пакарання была помста – асабістая расправа пакрыўджанага з крыўдзіцелем. Потым, калі гэту помсту стала кантраляваць грамадства, устанавіўся пэўны парадак і формы яе прымянення. Пазней жа сама дзяржава ўзяла на сябе абавязак караць

злачынцу. Паступова каральная дзейнасць пранікалася мэтай грамадскай карысці і інтарэсам пацярпелага.

У XVI ст. пануючымі мэтамі пакарання з'яўляліся мэты публічнай адплаты і застрашвання, з аднаго боку, і мэты прыватнага задавальнення і адплаты – з другога. У статутных нормах большае развіццё атрымлівалі застрашваючыя і публічна-крымінальныя пакаранні.

У судах таго перыяду выдзяляліся агульныя і галоўныя, а таксама дапаўняльныя віды пакаранняў.

У якасці агульных і галоўных прымяняліся наступныя віды пакаранняў: публічна-крымінальныя, штраф, помста.

Публічна-крымінальныя пакаранні падзяляліся на дзве групы: асабістыя і маёмасныя. Да асабістых пакаранняў адносілі смяротную кару, цялесныя пакаранні, пазбаўленне волі, пазбаўленне гонару і правоў. Да маёмасных – агульная і спецыяльная канфіскацыя, адабранне маёнткаў.

Аналізуючы нормы статутаў ВКЛ 1529, 1566, 1588 гг. (далей – статуты ВКЛ), асабліва Статута 1588 г., трэба адзначыць, што больш за ўсё ў іх гаворыцца пра маёмасныя пакаранні. Яны мелі розную форму: ад матэрыяльнай адказнасці за беспадстаўную скаргу да поўнай канфіскацыі маёмасці. Так, напрыклад, за ўцёкі з поля бою ўцякач траціў маёнтак і гонар.

Штраф таксама лічыўся маёмасным відам пакарання. Ён выражаўся ў пэўнай суме грошай і ў канкрэтным памеры ў адносінах да нанесеных злачынствам страт, якія спаганяліся на карысць пацярпелага, яго родзічаў і нават ў прыбытак дзяржаве ці адміністрацыі. Артыкул 10 раздзела X Статута 1588 г. у адрозненні ад Статута 1529 г. вызначаў пэўную суму грошай за прычыненую шкоду.

Галоўшчына (галаўшчызна) – штраф за галаву забітага чалавека, які спаганяўся з вінаватага на карысць сваякоў забітага. Яна была асноўным відам пакарання, аднак часам выступала ў якасці дапаўняльнага. Памер галоўшчыны вызначалі ўсе тры статуты ВКЛ, але ў арт. 27 раздзела XI Статута 1588 г. была ўпершыню дадзена дакладная прававая рэгламентацыя падстаў для яе спагнання. Другая ж частка гэтага ж артыкула прысвечана выплаце штрафу за калецтва.

На нашу думку самым страшным пакараннем была смяротная кара. У тыя часы яна прадугледжвалася за здзяйсненне многіх катэгорый злачынстваў: за дзяржаўныя злачынствы і злачынствы супраць парадку кіравання, за злачынствы супраць правасуддзя, жыцця, здароўя і гонару людзей, за воінскія і маёмасныя злачынствы, а таксама за злачынствы супраць рэлігіі і царквы. Некаторыя злачынствы супраць царквы і рэлігіі падлягалі царкоўнай юрысдыкцыі.

Смяротная кара падзялялася на простую і кваліфікаваную. Простае смяротнае карай лічылася павешанне. Пакаранне павінен быў выконваць сам злачынца ў прысутнасці суддзяў. У статутах ВКЛ прадугледжвалася не толькі павешанне, але і адсячэнне галавы або расстрэл для ваеннаслужачых. Кваліфікаванае пакаранне смерцю (чацвертаванне, спальванне на агні, пасаджэнне на кол) уводзілася ў арт. 9 раздзела XI Статута 1588 г.

Да простых людзей прымяняліся цялесныя пакаранні. У той час яшчэ існавала прыгоннае права, таму феадал меў правы чыніць суд над залежнымі сялянамі і прызначаць ім пакаранні, часцей за ўсё цялесныя.

У адрозненні ад простых людзей у шляхты былі і свае віды пакаранняў. Толькі шляхта магла пазбавіцца гонару, бо лічылася, што ў іншых яго няма. Пазбаўленне гонару азначала страту шляхецтва і ўсяго шляхецкага маёнтка. Пазбаўляліся гонару шляхцічы, якія ўцяклі з поля бою, выгнаннікі (вываланцы), злачынцы, якія былі асуджаны да пакарання смерцю, але потым памілаваны.

Да ліку дапаўняльных відаў пакарання, на думку навукоўцаў, належалі: выгнанне, пазбаўленне спадчынных правоў і пакаянне. Акрамя таго, у асобныя дзве групы можна вынесці замяняючыя пакаранні, якія прымяняліся ў якасці замены іншых відаў пакаранняў («вываланьне», выдача ў кабалу, выдача ў вечную няволю), а таксама выключныя пакаранні (пазбаўленне пасады).

На жаль, нягледзячы на вялікую варыятыўнасць пакаранняў, статуты ВКЛ ахоплівалі не ўсе яго віды.

Сідарэнка В. В.

ПРАВОВОЕ СТАНОВИЩА ЖАНЧЫН У СТАРАЖЫТНАРУСКАЙ ДЗЯРЖАВЕ Ў ІХ–ХІ стст.

*Сідарэнка Вікторыя Вітальеўна, студэнтка 2 курса Беларускага
дзяржаўнага эканамічнага ўніверсітэта, г. Мінск, Беларусь,
sidorenkonika03@gmail.com*

Навуковы кіраўнік: канд. гіст. навук, дацэнт Лянцэвіч В. М.

На пачатку фарміравання дзяржаўнасці ва ўсходніх славян на першае месца быў пастаўлены сацыяльна-прававы стан мужчыны як главы сям'і і як кіраўніка дзяржавы. Полацкая зямля, патрыманняльная дзяржава, мела патрыярхальнае грамадства, у якім дзяздольнасць жанчын ў значнай меры была абмежаванай.

На прававое становішча жанчын на Русі ў ІХ–ХІ стст. паўплывалі тры асноўныя новыя фактары: фарміраванне і развіццё дзяржаўнасці, зараджэнне і ўмацаванне феадальных адносін і распаўсюджванне хрысціянства.

Рэлігія ў перыяд сярэднявечча пакінула значны адбітак шляхам укаранення рэлігійных крыніц. Хрысціянства выразна паставіла жанчын на другое месца ў адносінах да мужчын, але царква асабліва паважліва ставілася да жанчын-маці і асуджала праявы гвалту ў адносінах да жанчын як у сям'і, так і за яе межамі.

Старажытнарускае права ў адносінах да жанчын рэгулявала галоўным чынам прыватнаправавую сферу. Першае згадванне аб паўнамоцтвах жанчын на валоданне пэўнай маёмасцю змяшчае адзін з найбольш ранніх юрыдычных помнікаў – дагавор 911 г. Алега з Візантыяй, у якім было зацверджана права жанчыны захаваць за сабой частку агульнай з мужам